

doc. RNDr. Jiří Ježek, Ph.D.
Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta ekonomická
Středisko pro výzkum regionálního rozvoje
Univerzitní 8, CZ – 306 14 Plzeň

V Plzni dne 25. 1. 2017

Posudek na doktorskou disertační práci

Ing. Petry Applové

studentky doktorského studia Hospodářská politika a správa,
oboru Regionální a veřejná ekonomie
na Fakultě ekonomicko-správní Univerzity Pardubice

na téma

„Podpora rozvoje evropských regionů a jejich konvergence“

Disertační práce má celkem 181 stran textu (včetně seznamu použité literatury a zkratk) a 1 přílohu.

Disertační práce se zaměřuje na problematiku kohezní politiky. Za cíl si klade výběr relevantních evaluačních metod a následné vyhodnocení jejich využitelnosti právě při evaluaci kohezní politiky. Stěžejní pozornost autorka věnuje národní úrovni a regionům soudržnosti EU.

V první kapitole je definován cíl práce čtyři dílčí cíle a dvě hypotézy. K jejich vymezení nemá připomínky. Co se týká použitých metod (kap. 1.2), tak autorka popisuje obecnou metodologii práce, vlastními evaluačními metodami se zabývá až v 4. kapitole.

V druhé kapitole se autorka věnuje otázkám regionální politiky (obecně) s důrazem na regionální politiku Evropské unie. Zabývá se regionálními disparitami, východisky regionální politiky EU atd. Vychází především z českých zdrojů. Členění regionálních disparit uvedené na obr. 2-1 považuji za problematické, neboť neodpovídá obecnému chápání regionálních disparit v zahraniční literatuře. Východiska regionální politiky EU (kap. 2.2), Cíle regionální politiky (kap. 2.3) a Nástroje regionální politiky EU (kap. 2.4) mají převážně popisný charakter, bez snahy o reflexi poznatků z oblasti evaluace této politiky. Očekával bych, že se autorka zapojí do evropské diskuse o efektivitě kohezní politiky EU.

Třetí kapitola podává podrobný a názorný přehled o konvergenci v kontextu teorií regionálního rozvoje. Ve čtvrté kapitole se věnuje základním metodám výzkumu

nerovnoměrností a podává přehled metod, které se používají při evaluaci regionální politiky. V kapitole 5 pak autorka vybrané metody využívá v rámci evaluace regionální politiky EU v programovém období 2007-2013. Použití jednotlivých metod je vždy náležitě okomentováno (viz jednotlivá dílčí shrnutí).

Za klíčovou považuji kapitolu 6, kde autorka shrnuje výsledky a přínosy vlastní práce. Pozitivně hodnotím, že autorka provedla zhodnocení použitých evaluačních metod z hlediska jejich silných a slabých stránek, resp. výhod a nevýhod.

Náměty na otázky do diskuse:

- Jaký vidíte vliv kohezní politiky EU na snižování regionálních disparit na úrovni NUTS2 v kontextu výsledků Vaší disertační práce?

Celkové zhodnocení disertační práce

Disertační práce Ing. Applové je možné hodnotit jako původní práci, přinášející nové poznatky. Má jasně daný cíl a výzkumné hypotézy, které se autorce podařilo splnit. Silnou stránkou práce jasně stanovený cíl a postup. Disertační práce dokazuje autorčiny schopnosti formulovat vědecký problém a nalézt cesty k jeho řešení. Práce specifikuje přínosy jak pro rozvoj vědního poznání v obou regionální ekonomie, tak i pro hospodářskou praxi. K formální a jazykové stránce disertační práce nemám připomínky. Jsou na odpovídající úrovni.

Autorka také během doktorského studia publikovala velké množství prací v časopisech a sbornících (celkem 18 prací, u nichž je uvedena jako autorka nebo spoluautorka), které se dotýkají řešené problematiky.

Z výše uvedených důvodů proto **doporučuji** přijetí doktorské disertační práce Ing. Petry Applové s názvem „Podpora rozvoje evropských regionů a jejich konvergence“ udělení ji titulu Ph.D. na základě úspěšné obhajoby.

Oponentský posudok

Téma dizertačnej práce: Podpora rozvoje evropských regionů a jejich konvergence

Autorka: Ing. Petra Applová

Školitel'ka: doc. Ing. Ivana Kraftová, CSc.

Pracovisko: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko - správní, Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Aktuálnosť témy dizertačnej práce:

Téma dizertačnej práce je pomerne všeobecne postavená a patrí do zlatého fondu základných otázok v regionálnom rozvoji, či existuje zákonitá tendencia vyrovnávania rozdielov alebo skôr smeruje k ich prehľbovaniu. Resp. či existuje viacero ekviliibríí. Ide o tému, ku ktorej je potrebné sa stále vracat' a prehodnocovat', doplňovat' a aktualizovat' nové poznatky. Téma je preto vhodne stanovená aj vo vzťahu k hľadaniu vhodných evaluačných metód na zisťovanie vplyvu implementovanej európskej kohéznej politiky.

Teoretické spracovanie:

Teoretická časť sa opiera skôr o miestne zdroje, ktoré prenášajú teoretické prístupy vytvorené už predtým v zahraničí. Vždy je lepšie aj správnejšie najskôr siahnuť po originálnych zdrojoch a miestne práce vhodne skombinovat', zvlášť keď sa venujú aplikácii a rozvinutiu konceptov napr. na situáciu Českej republiky. Podobne klasifikácia teórií regionálneho rozvoja (strany 42-43) podľa predpokladanej divergencie alebo konvergence je do istej miery účelová už v pôvodnom zdroji a pomerne zjednodušuje vývoj uvažovania o konvergencii a divergencii v teoretických konceptoch regionálneho rozvoja.

Časť o definovaní a meraní reálnej a nominálnej konvergence je vhodne spracovaná a poskytuje veľmi dobrý prehľad. Podobne je účelne spracovaný prehľad prístupov na meranie geografickej nerovnosti a koncentrácie, ktoré sa v ďalšom texte využívajú ako evaluačné metódy vo vzťahu ku kohéznej politike.

Evaluácia európskej regionálnej politiky je veľkou témou a zároveň zložitou úlohou. Existuje veľa rôznych prístupov, z nich viaceré sú charakterizované v kapitole 4.2. so zvýraznením novších prístupov kontrafaktuálnej dopadovej evaluácie. Tabuľka prehľadu evaluačných metód na jednom mieste (tabuľka 4.2) je pekným parciálnym výsledkom dizertačnej práce. Vzhľadom na realizáciu európskej regionálnej politiky prostredníctvom operačných programov a projektov by bolo vhodné ešte doplniť prístupy evaluácie o špecifické evaluačné nástroje používané v projektovom a programovom manažmente. Vzhľadom na to, že sa v práci skúmajú dlhšie časové obdobia kvôli sledovaniu procesov konvergence/divergencie, v teoretickej časti by bolo vhodné viac vysvetliť prípadné zmeny v kohéznej politike, ktoré sa udiali počas skúmaného obdobia.

Ciele, výskumné otázky a metodika:

Hlavný cieľ a výskumné otázky sú stanovené hneď v úvode dizertačnej práce. Prvá z nich sa týka používania viacerých evaluačných metód a predpokladu o dosiahnutí zhody v ich výsledkoch porovnávania vývoja disparít. Pritom sa skúmajú európske krajiny samostatne a následne všetky regióny súdržnosti spoločne za celú EÚ. V zásade sa dalo očakávať, že metódy sa budú odlišovať vo svojich výsledkoch, pretože sa každá z nich sa opiera o iný prístup a zohľadňuje rozličné faktory. Nejednoznačnosť vo výsledkoch je prirodzená, ale zase viaceré pohľady utvárajú oveľa lepší obraz o vývoji disparít ako jedna použitá metóda, a okrem toho poskytujú možnosť lepšieho zovšeobecnenia. Zároveň by si nejednoznačnosť výsledkov podľa jednotlivých mier nerovnosti a koncentrácie vyžadovali porovnanie metód na dovysvetlenie rozdielov, čo autorka v závere práce urobila a tým sa dosiahla ucelenosť konceptu dizertačnej práce.

Druhá hypotéza sa opiera o nulový predpoklad efektívnosti alokácie podpory regiónov prostredníctvom kohéznej politiky a s hypotézou to dopadlo podobne - z výskumu vychádza skôr neefektívnosť kohéznej politiky. To je samozrejme spôsobené mnohými faktormi. I keď to nie je stanovené priamo ako cieľ dizertačnej práce, bolo by dobre diskutovať v závere, v čom kohézna politika napĺňa/nenapĺňa svoje ciele a čím to je spôsobené.

Zaujímavé je porovnávanie metód na báze kohézie vo vnútri krajín a na druhej strane všetkých regiónov spolu, bez zvažovania národnej úrovne. Rozdiely vo vývoji medzi krajinami sa dajú očakávať, ale v celkovom regionálnom porovnaní EU by sa pozitívne efekty kohéznej politiky mali zrejme viacej prejavíť.

Technická úroveň práce je na dobrej úrovni, štýl je dostatočne odborný, s dobrou logickou konštrukciou a ucelenosťou celej práce.

Otázky ku výsledkom:

1. Beta konvergencia – ako by ste zdôvodnili ste vhodnosť výberu merania 2000-2014? Mala by sa konvergencia skúmať počas obdobia zahŕňajúceho aj krízu, alebo iba počas obdobia stability/rastu? V akej fáze hospodárskeho cyklu by sa mala konvergencia/divergencia najviac prejavíť?
2. Beta konvergencia (str. 96). Ako vysvetľujete odlišný výsledok vývoja disparít pre Slovensko v porovnaní s inými krajinami?
3. V čom spočívajú podľa vášho názoru najväčšie „zlyhania“ kohéznej politiky EÚ vzhľadom na výsledky, ktoré vo vašom výskume vyšli.

Závěrečné odporúčanie:

Ing. Petra Applová vo svojej dizertačnej práci preukázala veľmi dobrú schopnosť spracovania danej témy, navrhnúť vlastnú metodiku a realizovať podľa nej vlastný výskum, formulovať a zdôvodniť závery. Predloženú dizertačnú prácu odporúčam na obhajobu a navrhujem autorke udelenie vedecko-akademickej hodnosti PhD.

V Košiciach, 28.01. 2017

doc. Ing. Nataša Urbančíková, PhD.

OPONENTNÍ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Autorka: Ing. Petra Applová

Název: Podpora rozvoje evropských regionů a jejich konvergence

Školitelka: doc. Ing. Ivana Kraftová, CSc.

Disertační práce se zabývá aktuální a zajímavou problematikou hodnocení dopadů opatření politiky hospodářské, sociální a územní soudržnosti Evropské unie na ekonomiku NUTS2 regionů, resp. jednotlivých členských zemí. V tomto kontextu je relevantním příspěvkem do diskuze na dané téma, rozšiřuje současné poznání o empirický přístup založený na poměrně širokém spektru metod.

Cíl práce a stanovené hypotézy

Autorka v úvodu práce (první kapitole) definuje cíl, kterým je „výběr relevantních metod a následné vyhodnocení jejich využitelnosti při evaluaci kohezní politiky.“ V návaznosti na tento hlavní cíl je pak vymezeno pět cílů dílčích, které představují postupné kroky k dosažení cíle hlavního. Domnívám se, že cíle korespondují s tématem práce a současně dokládají dobrou připravenost autorky zpracovat téma komplexně a v odpovídající kvalitě.

Stanoveny jsou rovněž dvě hypotézy, jejichž platnost má být potvrzena. Zatímco hypotézu č. 2 považuji za dobrou, představující výzkumnou výzvu, v případě první hypotézy se mi tato jeví jako problematická. Podle mého názoru nelze v zásadě nikdy předpokládat, že různý metodický přístup vede ke shodným závěrům. Podstatou zkoumání má být spíše obhajoba, resp. volba takového postupu, za nímž si autorka stojí a který dokáže argumentačně obhájit. Pokud by se hypotéza č. 1 potvrdila, nejspíš by se jednalo o náhodu ve smyslu nastavení jednotlivých metod.

Obsahové zpracování a přístup k řešení práce

Teoretická východiska předloženého textu představují kapitoly č. 2 a 3. Ve druhé kapitole je provedena zdařilá literární rešerše přístupů k vymezení regionální politiky. K zamyšlení vede termín „specifika regionální politiky EU“. Inspirativní je zejména rozpracování pojmu regionální disparity. Doktorandka na str. 22 uvádí, že „pojem je chápán nejrůznějšími způsoby a nemá dosud propracovaný teoretický a metodický rámec pro přesnou interpretaci“. Jelikož disparita není nic jiného než rozdílnost (viz str. 24), je jasné, že vždy bude mít různorodou interpretaci v závislosti na tématu a cílech výzkumu. Úplně nesouhlasím s tím, že tato problematika není dostatečně teoreticky vymezena. Už jen citovaný výzkum ostravských kolegů předkládá komplexní uchopení tohoto pojmu.

Na str. 28 je uvedeno, že okamžiky rozšíření EU představují nejdůležitější milníky vývoje evropské integrace. Autorka správně uvádí, že zejména při některých rozšířeních vstupovaly země s významným podílem málo rozvinutých regionů (str. 29). To s sebou nese dvě podstatné otázky: Jak se změnil tento poměr po rozšíření v letech 2004 a 2007? Jak se změnila výše HDP na obyvatele?

Třetí kapitola je věnována konvergenci regionů, čímž plynule a logicky navazuje na kapitolu č. 2. Jsou zde předloženy teoretické přístupy k typům konvergence, jakož i rozpracování možnosti jejího měření. Kromě v této souvislosti obvykle citovaných

autorů (Blažek, Barro, Sala-i-Martin) je pracováno i s publikacemi řady dalších autorů, což dokládá dobrou připravenost autorky pro empirické uchopení problému.

Těžiště práce bezpochyby představuje pátá kapitola. Důležitým východiskem je podrobná deskripce metod vhodných pro hodnocení disparit (meziregionálních i mezistátních), která je provedena v předchozí kapitole č. 4. Lze konstatovat, že autorka úspěšně aplikuje vybrané metody a nelze ji upřít snahu o věcné komentáře a interpretaci zjištěných výsledků.

Pokud jde o evaluaci vývoje národních ekonomik EU28, považují za potřebné uvést několik poznámek. V případě magického čtyřúhelníku je podstatnou otázkou, zda je možné uvedené čtyři „cíle“ považovat za rovnocenné, a to zejména ve vztahu k hlavnímu řešenému problému, tedy snižování disparit. Uváděná změna (str. 92) mezi dvěma roky při dostupnosti celé časové řady se pak jeví jako příliš náchylná na chybu a lepší by bylo použít alespoň dvouletý průměr (totéž analogicky platí i pro další metody hodnocení). Naopak za dobré považují finální hodnocení zemí na str. 93. V případě beta konvergence jsou sice vyřazeny země s malým počtem NUTS2 jednotek. Ale není právě zjištěná beta divergence v případě SK důsledkem malého počtu jednotek a výjimečné (specifické) pozice regionu zahrnujícího hlavní město? Neměla být pak uplatněna stejná logika i v případě Giniho koeficientu, tedy vyřazení zemí s malým počtem regionů, jako je SI nebo SK, ale i dalších (hodnoty do určité míry korespondují právě s počtem NUTS2)? Při pohledu na obr. 5-2 je pak zřejmé, že hodnoty Giniho koeficientu se v čase prakticky nemění, o to zajímavější by bylo zjištění, čím je vyvolána nejviditelnější změna v případě AT. Obdobné je to u výsledků indexu koncentrace produkce ACG, kde zaujme prudký meziroční (2012/2013) pokles v případě UK (což mimochodem nekoresponduje s tab. 5-4, kde je pokles až v roce 2014) a zejména razantní vzestup BG (v jehož případě se hodnota téměř zdvojnásobila). Zajímavé výsledky přináší také Indikátor vážené disperse regionálního HDP. Metoda kumulovaného multiplikátoru strukturálních fondů je zjevně příliš „laboratorní“. Jen při pohledu na tab. 5-6 je patrné, že hodnoty kumulativního růstu HDP jsou mnohem více ovlivněny hospodářským cyklem (vnějším prostředím), což je v přímém rozporu s předpokladem aplikace metody. Výsledky je tedy třeba považovat spíše za zajímavé, než relevantní. V tomto kontextu považují interpretaci výsledků v prvním odstavci na str. 118 spíše za možnou, než jistou.

Za velmi hodnotné si dovoluji označit zejména evaluace vývoje regionů soudržnosti EU v podkapitole 5.2. V případě aplikace Paretova diagramu jsou dobře nastaveny vstupní parametry a výsledek je výstižně znázorněn a komentován. Pro tuto, jakož i některé další části práce, mám jen drobnou výhradu, která se týká používání „silných slov“ typu neoddiskutovatelné, což působí zejména v humanitních vědách nepatříčně. Využití Giniho koeficientu pro případ všech regionů NUTS2 obsahuje sice malou, ale poměrně dobrou informaci o pozitivním trendu počínajícím rokem 2011. Při pohledu na obr. 5-8 se však nutně vynoří otázka, zda se rozdíl v období růstu vždy nesnižují přirozeně a v období recese nezvyšují navzdory výdajům kohezní politiky. Index koncentrace produkce ACG nabízí kvantifikované potvrzení známých skutečností, tedy nízkou mobilitu obyvatel v EU a podstatný vliv rozdílů v HDP na jeho hodnotu. Dotknout bych se chtěl ještě metody kumulovaného multiplikátoru strukturálních fondů, která při regionálním hodnocení přináší relevantnější výsledky, než v případě hodnocení na úrovni národních ekonomik, neboť do určité míry eliminuje důsledky „národní“ situace (zajímavá jsou zejména data v tab. 5-16).

Poslední šestá kapitola je zdařilým završením celé práce. Doktorandka předkládá přehledným způsobem veškerá zjištění a výsledky, které kvalifikovaným způsobem diskutuje. Je shrnuto, že se hypotézu č. 2 nepodařilo (v souladu s mým výše uvedeným předpokladem) potvrdit (je zamítnuta). Konstatování, že při regionálním zaměření evaluace by potvrzena byla, považují za problematické (pokud je konečné hodnocení sumární a současně binární, potom by něco muselo být opravdu špatně, aby výsledek nebyl stejný). Také hypotéza č. 1 byla zamítnuta, z důvodu negativních hodnot

kumulovaného multiplikátoru strukturálních fondů v roce 2009. To vede v souladu s východisky práce autorku k označení alokace výdajů kohezní politiky za neefektivní. S tím si tedy dovolím nesouhlasit. Těžko říct, jak velké by musely být tyto výdaje, aby umožnily ekonomikám čelit tak velké globální ekonomické krizi, jaká i v EU proběhla. Pozornost je dále věnována také použitým metodám hodnocení, problémům jejich aplikace a interpretace. Přestože jsou některá hodnocení metod subjektivní (tab. 6-5), nevidím v žádném z nich významnější problém. Naopak oceňuji autorčin zasvěcený a otevřený přístup.

Formální náležitosti práce a úprava

Práce splňuje formální náležitosti obecně kladené na tento typ prací. Práce je stylisticky čistá, čtivá a zajímavá. Po grafické stránce je na standardní úrovni. Za zbytečné považuji zkopírování obr. 4-1, autorka jej mohla přeložit a překreslit. Přestože nepopírám, že i šedá je barva, v kontrastu s jinými částmi textu bych šedivá pole v tabulkách v kapitole č. 5 neoznačoval za barevná. Citace použitých zdrojů v textu odpovídají normě. Seznam literatury zahrnuje široké spektrum kvalitních zdrojů, a to jak domácích, tak zahraničních. Některé zdroje jsou uvedeny nesprávně, některé stejné jsou uvedeny nejednotně (např. sborníky), objevují se překlepy ve jménech autorů.

Závěr

Práce splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce v daném oboru. Autorka pronikla do zkoumané problematiky, prokázala analytické i syntetické tvůrčí schopnosti v dané oblasti výzkumu a dospěla k relevantním závěrům, které dokázala kvalifikovaně interpretovat. Žádnou z výše uvedených připomínek nepovažuji za zásadní nedostatek práce, spíše je vnímám jako vklad do diskuze při obhajobě práce. Všechny dílčí cíle, jakož i cíl hlavní, které byly stanoveny na počátku práce, byly beze zbytku naplněny.

S přihlédnutím k výše uvedeným skutečnostem práci **doporučuji k závěrečné obhajobě**. Po úspěšném průběhu obhajoby doporučuji udělit autorce titul Ph.D.

.....
doc. Ing. Vladimír Žítek, Ph.D.

Brno dne 31.1.2017